

Posudek bakalářské práce (z pohledu oponentky)

název: **Patriarchát a sexualizované násilí**

autor: **Matěj Divíšek**

vedoucí práce: **Mgr. Tomáš Retka, Ph.D.**

Bakalářská práce Matěje Divíška je založena na odvážném rozhodnutí autora zabývat se obtěžováním a násilím se sexuálním podtextem, a to z pohledu obětí. Ačkoliv v anotaci práce autor vůbec nezmiňuje, že je jeho práce podložena vlastním výzkumem (viz s. 6), právě zpracování na základě empirických zjištění v této intimní a vysoce citlivé oblasti činí práci zcela výjimečnou a přínosnou. Sexualizované násilí autor zkoumá jak s informantkami ženami, tak s příslušníky komunity LGBTQ+.

V samotném textu věnuje autor zvláštní pozornost metodologii výzkumu: kromě vlastního pozorování a retrospektivy „využil neformální, nestrukturovaný rozhovor“ s celkem 18 informanty (s. 12) a s některými informanty si následně domluvil ještě formální rozhovor s minimální strukturou (s. 13). Práci považuji za cennou i pro otevřené přiblížení vlastní pozicionality a sebereflexi autora, který na sobě během svého výzkumu sledoval také výrazný posun hranice toho, co sám považuje „pro chování v rámci dvoření [...] intimity“ za přijatelné a stal se dle svých slov vůči i k mírným narážkám citlivějším (s. 16). Zároveň je nutno ocenit autorův poctivý přístup k posuzování, co v této práci považovat za sexuální obtěžování a co nikoliv, když v kapitole 2.2 píše: „mně jakožto výzkumníkovi nenáleží posuzovat, zda někdo obtěžován byl, či nebyl. Mohu však interpretovat výpověď dané informantky či informanta a zjistit, proč se například dané jednání za sexuální obtěžování zdráhali označit“ (20). Tomuto artikulovanému postoji odpovídá i vlastní práce, která je velice přehledně strukturovaná a jednotlivé kapitoly jsou zpracované na velmi vysoké úrovni.

Co se týče formálních náležitostí, pak jazykově, odborností i teoretickým ukotvením tato práce z mého pohledu zcela (až na skutečně drobné a ojedinělé chyby) odpovídá požadavkům a místy je i překračuje. Především je třeba ocenit velké množství cizojazyčné odborné literatury, kterou ke svému tématu student dohledal, přečetl a svůj výzkum teoreticky vhodně zarámoval. Student prokázal, že se velmi dobře orientuje v aktuálně užívané terminologii, která s tématem souvisí, odborné termíny využívá adekvátně.

Jak z názvu vyplývá a jak autor v úvodu podrobně rozvádí a zdůvodňuje, tématem této práce bylo sledovat vztah mezi patriarchálním nastavením české společnosti a jeho vlivem na sexualizované násilí (s. 10).

Po přečtení této práce na mne padla jistá sklíčenost a zároveň i lítost nad tím, jak těžký úkol si student vybral. Kladu si otázku, zda důvodem celkově emocionálně zatěžujícího textu nemůže být snaha autora řešit veškeré sexualizované násilí a obtěžování se sexuálním podtextem prostřednictvím mýtu o nadvládě mužů, a to za především jediné hlavní teorie jednání (pomocí habitů, kapitálů a distribuce moci). Autor zmiňuje i jiné teorie, ovšem tento zdroj v jeho interpretacích dominuje. Už základní úhel pohledu autora vyústil ve skutečnost, že je práce velmi negativním, až depresivním obrazem společnosti, která je vůči obětem necitlivá, některé oběti se setkaly s kritickým posuzováním a moralizováním a zdá se, že jim nebyla nabídnuta adekvátní pomoc.

Přemýšlela jsem, zda by práce vyzněla méně depresivně, kdyby se autor např. obrátil na organizaci, která obětem sexualizovaného násilí poskytuje pomoc, neb by onen negativní

pohled mohl vyvážit pozitivními snahami dalších aktérů. Současně mne zaujalo, že v celé práci nenacházím pojem agresivita. Autor nerozlišuje, zda se oběť setkala s tzv. „sexuálním deviantem“, nebo zda k sexualizovanému násilí či obtěžování došlo např. pod vlivem alkoholu. Toto rozlišování bývá zásadní i z hlediska porozumění motivům i společenské nebezpečnosti konkrétního pachatele útoku. Mám dojem, že pokud by autor do své práce zahrnul i existující teorie agresivity a její role v životě jedince i skupin, bylo by zpracování tohoto obtížného tématu a) pro studenta snazší a b) pro čtenáře přijatelnější.

Ačkoliv je tuto bakalářskou práci nutné vyzdvihnout pro její hloubku a také že se drží jednoho tématu, současně jde o pouhý výsek obrazu a takový úhel pohledu, který nedává příliš prostoru pro pozitivní myšlení o společnosti jako celku. Je proto k diskusi, zda by nebylo lépe dívat se na kladené otázky multidisciplinárně, zahrnout antropologii agresivity, ale též medicínské a kriminologické výzkumy. Jmenovala bych např. texty „Sexuální násilí a parafilie, existuje patologická sexuální agresivita či nikoliv?“ (Páv, Brichtcín 2019), ale zásadní by pro autora bylo zahrnout také pohled významného psychologa a sexuologa Petra Weisse – viz kniha *Sexuální deviance: Klasifikace, diagnostika a léčba* (Weiss 2008), zároveň i studie zabývající se historickou proměnou pohledu na znásilnění (např. Linková 2002), ale jistě mnohá další z oblasti práva a kriminologie. Ke konkrétním popisům reakcí na akutní stres (strnutí, které popisuje jako „zamrznutí“ či neschopnost obrany – viz s. 42) by pak bylo vhodné připomenout teorii individuálních rozdílů v reakcích na stresovou zátěž, známou jako „tři F“ (*fight – flight – freeze*) či jako „tři U“ (útok – útek – ustrnutí) – viz např. Niermann, Finger, Roelofs (2017).

Především ovšem zahrnutí i těch aktérů, kteří poskytují psychologickou pomoc, popř. organizací, které doprovází oběti násilí (násilných trestných činů) k soudu, tedy širší pohled na problematiku, by – doufám – ukázal, že ačkoliv společnost jako celek stále reprodukuje stereotypní pohled na oběti, které si za napadení mohou pravděpodobně samy, současně též vytváří mechanismy, které se zkoumanými negativními jevy bojují. Společnost jako taková by pak nevyznívala jako tradicí zatížené sociální pole, které je stále pouze zatíženo archaickými mýty a není schopno oběti sexualizovaného násilí či obtěžování před násilníky chránit (a namísto toho předává dalším generacím negativní stereotypy o ženách).

Co se mých drobných výtek týče, týkají se pouze detailů. Kromě výše zmíněné anotace práce, kterou považuji za zavádějící, neb nezmiňuje výzkum ani metody, a práci tak z mého pohledu dostatečně nepropaguje, dalším detailem je nejednotnost poznámek pod čarou (dále ppč): některé jsou v podobě hesla (začínají malým písmenem, nejsou zakončené interpunkčním znaménkem, jiné jsou v podobě věty. Pro příští práci bych autorovi doporučila jednotnou podobu poznámek (nejlépe všechny začít velkým písmenem a zakončit tečkou). Dalším místem, které bych autorovi doporučila rozvést, je ppč. 3, kde odkazuje na „aktuální mediální kauzy“ pouze výčtem několika jmen (Feri, Cimický a Christov – viz s. 13). Aby byl text srozumitelný i s delším časovým odstupem, např. za 10 let, bylo by dobré zkráceně vysvětlit, o jaké kauzy se jedná a kde na příklad je možné se o nich dočíst.

Celkově je však práci třeba vyzdvihnout za vysoce citlivý přístup autora k tématu i k informantům, za empatické vedení rozhovorů a následné zodpovědné nakládání s daty, které si autor ještě před zapracováním do textu nechal od informantů schválit (a jak přiznává, část dat díky tomu následně do textu dát nemohl, neb si to informanti nepřáli).

Autor otevřeně přiznává, že zpracování tohoto tématu bylo pro něj náročné (s. 48). Toto jeho přiznání mne vede k **otázce, kterou by mohl student zodpovědět u obhajoby, a sice zda by si toto téma vybral jako téma pro BP i nyní, poučen tím, jakou psychickou zátěž bude jeho zpracování obnášet? Jinými slovy, zda volby tématu nelituje, popř. zda se chce dokonce tématu věnovat i nadále.**

Tuto práci považuji za mimořádnou a hodnou ocenění. Jako takovou ji **doporučuji k obhajobě** a navrhuji ohodnotit stupněm **A**.

Mgr. Lada Viková

Pardubice 24. 4. 2022

V posudku zmiňovaná literatura:

Linková, M. 2002. Znásilnění: Historický kontext a genderové stereotypy, *Gender rovné příležitosti výzkum* 1: 6-9. Dostupné z: https://www.gendersonline.cz/incpdfs/inf-200201-0000_10_003.pdf [25. 4. 2022].

Niermann, H., B. Finger, K. Roelofs 2017. Individual differences in defensive stress-responses: the potential relevance for psychopathology. *Current Opinion in Behavioral Sciences* [online] 14: 94–101. Dostupné z: <https://www.epanlab.nl/wp-content/uploads/2017/03/Nierman-et-al-2017.pdf> [25. 4. 2022].

Páv, M. M., M. S. Břichcín 2019. Sexuální násilí a parafilie, existuje patologická sexuální agresivita či nikoliv?, *Psychiatrie pro praxi* 1: 17-20. <https://www.solen.cz/pdfs/psy/2019/01/04.pdf> [25. 4. 2022].

Weiss, P. 2008. *Sexuální deviace: Klasifikace, diagnostika a léčba*. Praha: PORTÁL.